

ВИСОКО ОБРАЗОВАЊЕ У РЕПУБЛИЦИ МАКЕДОНИЈИ У ПРОТЕКЛИХ ДЕСЕТ ГОДИНА

Сажетак: У протеклих непуних 10 година (конкретније од 2005. године па на даље), високо образовање у Републици Македонији праћено је низом промена. Наиме, некадашњи релативно стабилан део система образовања данас је подложен многим променама и турбуленцијама, конкретније почев од 2005. године па на даље, најкарактеристичније промене манифестују се преко следећих аспеката: имплементације болоњског ЕТ система, оснивања великог броја приватних факултета и универзитета, отварања дисперзираних студија (у највећем броју од стране државних универзитета) на целој територији Републике Македоније, увођењем докторских студија у трогодишњем трајању и тенденцијом ка интегрисаном универзитету.

У овом контексту јавља се следеће есенцијално питање: да ли и у којој мери промене доприносе ефективнијем високом образовању које је компатибилно са европским високим образовањем? Можемо ли бити задовољни променама? У циљу давања одговора на ово суштинско питање, неминовно је сукцесивно разматрање поменутих тачака, сваке посебно, уз критичку димензију и аргументована образложења.

Кључне речи: високо образовање, промене, универзитет, Болоња, Република Македонија.

Вовед

Во академската 2004/2005 година во рамките на високото образование во Р.М започна имплементацијата на Болоњскиот Европски кредит систем. Како потписничка земја на Болоњската декларација, Македонија се обврза да го спроведува болонскиот ект систем. Суштинско прашање во овој контекст, кој денес тука многу пати си го поставивме е прашањето: Колку бевме подготвени за тоа? Дали го спроведуваме навистина така како што треба? Колку сме задоволни од спроведениот Болоњски процес.

На овие прашања не е лесно да се одговори, иако одговорот е многу добро познат. А тоа значи дека многу малку бевме подготвени да го спроведиме ЕКТ системот, така како што тоа навистина треба. Можеме слободно да кажам дека направивме голема импровизација, почнувајќи од бодирањето на сту-

дентите, што се одвидваше доста различно во почетната година во рамките на Универзитетите. Некаде се почнуваше со скала од 61, а некаде со скала од 51 до 100. Тоа беше првиот камен на сонување, во смисла на различно реализирање на бодовната скала за оценување па дури и во рамките на ист универзитет.

Втората карактеристика беше големиот број на студенти. Конкретно, во периодот од 2005-2008 бројот на студентите на Педагошки факултет изнесуваше над 400. Беше многу тешко со таква голема бројност на студенти да се изведува болоњскиот процес така како што навистина треба. Проблем беше и во самите активности кои се земени за бодување. На пр. на Педагошкиот факултет можеа да се стекнат бодови од присутност на предавање до 10, од присутност на вежби до 10 итн. Сега се поставува прашањето дали само пасивната присутност може толку високо да се бодира, без да се земе во предвид и критериумот активност. Од друга стр. пак бројноста на студентите го намалуваше и овој критериум. Каква активност може да се постигне со над 260 студенти? Значи, од старт се соочивме со реални потешкотии кои го намалуваа суштинското реализирање на ект системот. (Попова-Коскарова, 2005)

Третата потешкотија беше трансформирање на дотогаш најчесто дво-семестрални предмети на едносеместрални, со речиси ист број на часови и исти учебници. Напросто, голем дел од материјалот не може да се предаде до крај.

2. Проширување на мрежата на високото образование во државниот и во приватниот сектор

Втората, многу значјна, а би рекле и доста интересна карактеристика за присутните е отворањето на голем број приватни универзитети и факултети.

Имено, првата приватна високо образовна институција во Р.М датира од 2001 година, со отворањето на Факултетот за општествени науки, кој добива своја акредитација во 2005 година, трансформирајќи се во два универзитета: Европски универзитет и ФОН Универзитет. (Попова-Коскарова, 2004:115)

Напоредно со приватните, се зголемува бројот на државните универзитети. Од некогашните два универзитета во Скопје и Битола, се отвораат нови универзитети: Имено, во 2003 година започна со работа универзитетот во Тетово, каде наставата се одвива на албански јазик; универзитетот во Штип што се отвора во 2007 година, како и најновиот универзитет за информатички технологии и науки „Св. Апостол Павле“ во Охрид, што започна со работа од 2011 година.

Во 2006 година во Р.М почна процесот на масовно отворање на приватни високообразовни институции, а денес, 5 години потоа, еве каква е сликата на бројноста на државните и приватните универзитети и факултети во Р.М.

Државни универзитети има 5 :

Најстар (основан е 1949) е Универзитетот “Св. Кирил и Методиј” Скопје, во чии рамки има 23 факултети и 5 институти.(VI Балкански конгрес за образование и наука, 2011)

Втор по постоење е Универзитетот “Св. Климент Охридски” во Битола со 10 факултети

Државен Универзитетот во Тетово (2003)

Универзитетот Гоце Делчев во Штип (со 13 факултети)

Универзитетот за информатички технологии и науки Св. Апостол Павле, отворен 2010 година.

Приватни универзитети

1. ФОН – Универзитет

2. Европски универзитет

3. Универзитет на Југоисточна Европа- Тетово

4. Универзитет за туризам и менаџмент- Скопје

5. Универзитет Американ Колеџ – Скопје

6. МИТ Универзитет

7. Универзитет за аудио-визуелни уметности- ЕСРА- Скопје

8. Меѓународен универзитет- Струмица

9. International Balkan University

10. Univerzitet Agnez ГонцаБојаџиу

Останати високо-образовни приватни институции

Висока школа за новинарство и односи со јавност

Academia Italiana- Скопје

Бизнис академија БАС

Висока професионална установа за бизнис студии Евро колеџ- Куманово

Меѓународен Славјански Универзитет со седиште во Св. Николе

Институт за општествени и хуманистички истражувања Евро- Балкан Скопје

Факултет за деловни студии

London School of Business of Finance in Macedonia

Приватните универзитети во најголем дел нудат студиски програми во траење од три години, или 180 кредити. Државните пак, во најголем дел се 4 годишни студии.

Школарината на приватните универзитети изнесува околу 2000 евра годишно. Во таа цена е вклучена само школарината, додека пак, надоместокот за униформата, уплата за колквиуми и испити, уплатата за дипломска работа, задолжителните екскурзии и сл. дополнително се наплаќаат, па така цената за студирање во една академска година може да надмине 3000 евра. Во голем дел од приватните универзитети книгите посебно се наплаќаат, а подолго време е присутна практиката да им се даваат на студентите на користење и после положувањето на испитот истите се враќаат. Така, може да се случи студентот доколку сам не се сети да си направи фотокопија, може да се случи да заврши факултет, а да нема дома ниту една книга од соодветната област за која е дипломиран.

Школарината на државните универзитети од пред две години изнесува 200 евра за година, а изедначена на сите државни универзитети е и приватната квота, која изнесува 400 евра. Исто така, скоро сите државни универзитети од оваа академска година на студентите им доделуваат бесплатни индекси.

2.1. Бројност на студенти

Како што може да се види, во Р.М буквално постои трка за студенти. Приватните универзитети водат голема маркетиншка битка за студент повеќе, а државните пак ја намалуваат школарината и на тој начин успеваат да запишат сепак најголем број на завршени средношколци. Покрај тоа, студирањето на државните универзитети се уште се смета за поквалитетно, пред сè поради кадарот кој е во секој случај со поголем квалитет и со поголем континуитет во кариерата, од асистент до професор, додека пак приватните универзитети предничат во материјално-техничките услови, во смисла подобро опремени предавални, амфитеатри, поголема достапност на кадарот, кој во некои универзитети има фиксно работно време од 8-16 часот, додека на државните се уште провладува флексибилното работно време на професорите.

Според податоците на МОН бројот на запишани студенти на приватните универзитети на првиот циклус студии (додипломските) оваа академска година е драстично намален, во споредба со 2008 година на пр. Еве еден податок кој говори во тој контекст. Пример, на ФОН Универзитетот во 2008 година се запишале 944 студенти, а 2010- 644 студенти. Оваа академска година, околу 480.

Ваквото осипување на приватните универзитет се должи поради намалената економска моќ на населението, а секако и на извонредно ниската цена на студирање на државните универзитети. Затоа голем дел од приватните универзитети ја намалија цената од оваа академска година, како и понудија студирање на 8 или 12 рати; што во изминативе години не беше случај. Најголемиот бенефитдомината година беше студирањето на 4 рати.

Еве каква е состојбата според најновите податоци за академската 2011/2012 година.

Во оваа академска година завршени се околу 18500 средношколци, а места има за над 30000.

Примерво овој контекст:

Најстариот и се уште со најголем рејтинг државен универзитет во оваа академска година понуди места за 12.747 матуранти, од кои 6892 во редовната државна квота, 4264 во приватната квота, односно во тнр. со кофинансирање и 1591 место за вонредни студенти. Запишани се околу 9000 студенти.

Основниот критериум за упис на високото образование во Р.М е успехот постигнат во средното образование, според кој можат да се усвојат најмногу 100 бодови и тоа од општиот успех- 60%, а од положениот матурски испит – 40%.

Никакви дополнителни испити не се спроведуваат, освен на Факултетите каде што се потребни поседување посебни способности за студирање,

се реализира приемен испит. Такви се: Факултетот за музичка уметност, Факултетот за ликовна уметност, Факултетот за физичка култура и Факултетот за драмски уметности.

3. Дисперзирани студии

Од пред неколку години, поточно од академската 2008/2009 година, владата на РМ започна со реализација на еден од најголемите проекти во рамките на високото образование кај нас, а тоа се тнр. дисперзирани студии низ целата држава. Така, речиси во секој помал или поголем град во државата се отворија дисперзирани студии од матичните факултети пред се на државните, кои имаа за цел доближување на високото образование до сите граѓани и можност секој да има шанса за високо образование во сповственото место на живеење. Така на пример, за илустрација, Универзитетот во Штип, се дисперзира со Правен факултет во Кочани, со Електротехнички факултет во Радовиш, со Машински факултет во Винаца, со Педагошки факултет во Струмица, со Факултет за информатика и факултет за енологија во Кавадарци, со Факултет за туризам и бизнис логистика во Гебгелија, со Техничко-технолошки факултет во Пробиштип (градче со помалку од 10. 000 жители).

За некои дисперзирани студии студирањето изнесувасамо 100 евра годишно, што е подолу и од државната квота од 200 евра

Универзитетот во Битола се дисперзира со Правен факултет во Кичево, со Факултет за туризам во Велес, а во негови рамки се Економскиот факултет во Прилеп и Факултетот за туризам и угостителство во Охрид.

Универзитетот „Св.Кирил и Методиј“ отвори дисперзирани студии од Техничко-металуршкиот факултет во Кавадарци. Некои студиски програми од Педагошкиот факултет во Тетово од Државниот тетовски универзитет се дисперзираа во Куманово.

Најголем проблем на новоотворените факултети беа просторните услови, па голем дел од дисперзираните студии се одвиваат во библиотеки, ученички домови, пионерски домови, како и домови на културата, односно во несоодветни услови за универзитетска дејност. Наставниот кадар патува, па многу често и тука се јавуваат пропусти, што се должи на квалитето на студентите, кој мора да се признае е на ниско ниво.

Поради наведените слабости, се помал е одзивот на средношколците за студирање на дисперзираните студии. Бројката на запишаните средношколци се движи од 5 до 30 студенти.

Затоа, оваа година новиот министер за образование најави анализа на состојбата со дисперзираните студии и нивната оправданост во иднина.

Втор значаен проект во овој контекст е **Проектот 45**, што значи можност за вонредно студирање намажи над 45 години и жени над 35 години. Имено, од академската 2010/2011 година, владата на РМ со цел да им овозмо-

жи стекнување на високо образование на популацијата која за тоа немала соодветна можност во некое друго време, го промовираше тнр. **проект 45**, со кој беа опфатени голем број заинтересирани граѓани во позрелата возраст, со многу популарни цени за студирање кои не се движат повеќе од 200 евра за една академска година.

4. Законска регулатива

Законот за високо образование во последниве 10 години се меснуваше неколку пати. Најголемите измени во тој поглед се случија оваа година, кога беше изгласан нов закон за високо образование во Р. М. кој предизвика досега најголеми турбуленции во законската регулатива на овој дел од школскиот систем. Сето тоа резултираше со незадоволство на универзитетските професори, поради одреден измени кои во некој дел навлегуваат и во автономијата на универзитетот, а исто така зголемени се и критериумите за премин во повисоко звање, односно за напредување во високото образование.

5. Докторски студии

Од оваа академска година, Р. М започна со реализирање на докторските студии со тригодишно траење. Студиската програма се состои од :

Обука за истражување 30 кредити

Едукација- 30 кредити

Пријава, изработка и одбрана на докторската дисертација – 120 кредити.

Заклучок

Од она што досега го презентиравме, можеме да изведеме заклучок дека високото образование во Р. М се наоѓа пред една голема раскрсница. Кој пат води до целта, ќе биде видливо и појасно во наредните години, кога појасно би се издиференцирале насоките и развојот на високото образование. Потребно е да се сумираат резултатите од ЕКТС, како и предностите и слабостите од Болоњскиот процес. Всушност и покрај напорите, се уште не можеме да говориме за интегриран универзитет во вистинска смисла на зборот. На високото образование треба да се гледа како на можност за стекнување на голем профит, туку првенствено треба да се работи на неговиот квалитет. Само со квалитетна едукација, може да се напредува во пошироки рамки, в како во Европа, така и во светот.

Литература

- Попова-Коскарова, Р. 2005. Имплементација на Болоњскиот европски кредит трансфер систем на педагошките факултети, Педагошка практика, бр. 1 (25-31)
- Попова-Коскарова, Р. 2004. Вовед во педагогијата, Јофи скен, Скопје
- Попова-Коскарова, Р. 2011. Општа педагогија, Универзитет Св. Кирил и Методиј, Скопје
- VI Балкански конгрес за образование и наука: Современото општество и образованието, Универзитет Св. Кирил и Методиј, 2011

Rozalina Popova Koskarova

HIGHER EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA IN THE LAST 10 YEARS

Summary:

1. During the past 10 years, a lot of changes were happened in the higher education in the Republic of Macedonia.
2. Implementation of Bologna EKT system;
3. Establishment of number of private Faculties and Universities;
4. Opening of dispersed studies (mostly in State Universities) across the overall territory of RM;
5. Establishment of 3 years PhD Studies;
6. Tendency towards integral University
7. According to this, there are very interesting and important questions:
8. How prepared we were for the Bologna process?
9. How satisfied are we from the implemented EKT system?
10. Do we need new changes?
11. Very important feature is the opening of numerous private highly-educational Institutions.
12. Rises the number of State Universities is another important aspect.

Key words: higher education, changes, universities, Bolonja, R. M.